

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput Ultimum. Continet quasdam notas in Dominicæ Passionis historiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83684](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83684)

lebris Franciscus Blanchinus Opusc. IV.
Tom. 2. Anastasi pag. x. contendit consulatum Geminorum esse retrahendum in annum Vulg. Ae. XXVII. quoniam eclipsis prænuntia mortis Cæsaris Augusti, de qua Dio Cassius lib. 56. nequit inveniri nisi in anno Ae. V. XII. in quo si locemus Consules duos Sextos, necesse est, ut Gemini prodierint Coss. anno bisextili XXVIII. in hoc autem anno, inquit Blanchinus, ibi pag. XII. rationes lunæ XIV. Paschalis ita sunt aperta, ut qui tabulas bac de re tam veteres, quam recentes concinnarunt, inter se non diffariant. Fatentur siquidem omnes, lunam Paschalem incidisse eo anno in diem 25. Martii, feriam quintam, qua post coenam Christus in horto incepit pas-

sionem, postera die, feria sexta consummatam in cruce. Sanè Blanchini sententia eruditissimo Opere quamprimum in lucem edendo invictissime confirmatur. Hac ratione petitum ex Astronomorum calculis argumentum omnino labascit: quamvis nobis necessarium non videatur ob hoc unum pervertere communes fastos, & universam ætatem Christi ex Epochis supra firmatis extrudere: quod tamen si fiat, nihil erit repugnans Patribus, aliud non commemorantibus ad designandum annum die inque Domini emortualem, quam annum Tiberii XV. Consulatum Geminorum, & VI. Kal. Aprilis; quemadmodum & nos hæc Chronologica diatriba propugnavimus.

CAPUT ULTIMUM.

Continet quasdam notas in Dominicæ Passionis historiam.

1.
De Christi
oratione, &
agonia.

De itaque Martii quinta ac vicesima, à vespere primo inchoata, postquam cum Apostolis celebravit postremum epulum, gratiis de more peractis, traxit Redemptor torrentem Cedron, contulitque se in hortum Gethsemani, ita appellatum, quasi **תְּהִלָּה שְׁמַנִּים**, vallis pinguis, quod ad pedes in montis Olivarum situs esset, umbroso in loco, unde fluentis nomen à **תְּהִלָּה**, nigresco. Ubi eò perventavit, Petro & filiis Zebedæi comitantibus, non nihil ab iisdem progressus, in genua concidens ter oravit ad Patrem, & vehementissime mortis subeundæ sensu commotus in vultum procidit; diffususque è corpore ejus sudor, *sicut guttae sanguinis decurrentis in terram*, cum illi apparisset *Angelus de cælo confortans eum*, ut legimus Lucae XXII. 43. 44. Male hunc locum institutum quidam dixerunt, quoniam defuit olim in exemplaribus quibusdam vetustis; male etiam negant aliqui sudorem Christi sanguine fuisse permixtum, putantes Evangelistam designare sudorem crassum, quales esse solent grumi sanguinis. Etenim Patres celebriores, & hunc locum agnoscunt, & illum interpretantur de sudore sanguineo. Primum S. Irenæus lib. III. adversus hæreses cap. 32. nunc 22. num. 2. contra denegantes in Christo verum corpus, *Nec lacrymasset*, inquit, *super Lazarum*, *nec sudasset globos sanguinis*. Præterea Epiphanius in Anchorato num. 31. ut ad literam ex Græco translatus est à Massuetio in notis ad Iren. pag. 219.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

inquit: *Sed & ploravit. In iis Lucæ exemplaribus, quæ interpolata non fuerunt, legitur: (eoque testimonio S. Irenæus in Opere contra hæreses ad eos refellendos utitur, qui Christum specie tenus apparuisse dicebant; catolici vero timore quodam inducti sententiam eam sustulerunt, illius neque finem, neque vim maximam intelligentes)* Et in agonia constitutus sudavit, &c. Hoc Epiphanius loco ex emendatissimis codicibus restituto, liquet errasse Hugonem Grotium, qui in Lucan Tom. 2. p. 441. ait Epiphanium loqui de fletu tantum, de quo Lucæ xix. 41. nec locum apud Irenæum inveniri; necnon constat decipi Petavium, qui in Animadv. ad Epiph. pag. 369. indigit Irenæi lib. I. cap. 17. Ubi nihil de sanguineo sudore. Ac præter hanc Irenæi, & Epiphanius collationem, Grotius hinc etiam revincit, quod nullibi legatur è capite xix. Lucæ versum 41. fuisse abrasum, quemadmodum interpolata fuere verba ejusdem Evangelistæ cap. XXII. 43. 44. Cum ergo Epiphanius & Irenæum laudet, & loquatur de exemplaribus Lucæ, & de loco, qui alicibi pia quorumdam inscrita, ne hinc hæretici opponerent indiguisse Christum consolatione Angelorum, passus fuerat depravationem; manifestum est S. Epiphanius existimasse textum, de quo differimus, autographum ac genuinum. Hilarius quoque lib. de Trinit. num. 40. pag. 061. scribit, *Angelum extitisse confortantem eum, quo affidente orare prolixius cæperit, ita ut*

Y y

guttis

guttis sanguinum corporis sudor effueret. Chrysostomus item in hunc locum intendit, dum Hom. 84. in Matth. pag. 713, ait: *Et ad hæc sudor quidam, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit.* Hieronymus denique lib. 2. Dialogi aduersus Pelagianos Tom. IV. pag. 521. scribit: *Salvator in passione ab angelo confortatur, & Critobulus meus non indiget auxilio Dei habens liberi arbitrii potestatem: & tam vobementer orabat, ut guttae sanguinis prorumperent ex parte, quem totus erat in passione fusurus.* S. Pater Augustinus in Psalm. CXL. num. 4. *Cum oraret globi sanguinis de toto corpore ejus destillabant, sicut scriptum est in Evangelio: Oravit Jesus intenta oratione, & sudavit sanguinem.* Igitur tam diserte Patres historiam sanguinei sudoris agnoscunt, atque explanant, ut revocari nequeat in dubium. Profecto evangelica verba ὡτε ἤρουθο τε αἴματος, ut guttae sanguinis, non significant (ut quidam cum Euthymio contendunt) nudam comparationem; nec sunt capienda hyperbole quadam proverbiali, sed planissima significatio commonstrant sanguinem ita guttatum manasse, ut sanguinolentos grumos efficeret: imo ex quo sudoris materies adeo spissa fuerit, ut grumulis transmittetur, sequitur rarefactis vasorum tunicis, cutisque meatibus, sero sum & tenuem sanguinem profluxisse, qui vel deficiente sudoris materie, vel huic permixtus in grumulos coalesceret. Quomodo autem talia Christus expertus fuerit in assumpta humanitate, etsi fuerit quoque Deus summus, cum explicatum sit Lib. XXVI. à cap. 6. usque ad 10. rursus exponendum esse non arbitror.

II.

2.
Prosecutio
historiæ pre-
tium 30. ar-
gentorum.

In horto comprehensus Jesus à Romana cohorte, missisque à Iudeorum Senatu apparitoribus, quos illuc adduxit proditor Iscariotes, arctaque vincitus custodia ad Annæ & Caiphæ ades perductus est, ac tandem ad Romanum præsidem Pontium Pilatum, ubique ludibriis affectus, & declaratus à Iudeorum confessu reus mortis. Proditor interim facti peccatibus retulit pretium excreandi facinoris, *triginta* scilicet *argenteos*, projectisque in templo, in desperationem actus laqueo sese necavit. Inquiritur, quanti *triginta* hi numini penderent. Sunt, qui tribuunt singulis hujusmodi nummis unius *drachmæ* valorem,

ita, ut Dominus venditus sit *Julii* Romanis ejusdem plus, minus cum drachma ponderis, xxx. Quidam nummos istos argenteos putant fuisse *sicos*, sed an sacri, an profani fuerint, non dicunt; nec de pretio conveniunt, adeo, ut alii scribant xxx. argenteos idem esse, ac Romanos *Julios* 60. alii 150. Pro argenteis Baronis ad an. Ch. 34. Estius in cap.

26. Matth. necnon Camerarius de *Re nummaria* intelligunt nummos aureos, five argenti libras, ita, ut pretium xxx. argenteorum ad summam 300. coronatorum accederit; quod abunde sat erat ad emendum agrum figuli, à pretio sanguinis appellatarum Jerosolymitana dialecto

הקלרמא, *Hacel-dama*. At mihi

quidem de triginta argenteis sic statuendum, salvo meliori judicio, videtur. Fuit apud Hebraeos argenteus *sicus*, dictus

Opinio Au-
thoris.

שקלדקהךרש, *Schebel hachedesc*, *Siclus* sanctuarii, quod ad ornatum, & structuram Templi impenderetur. Refert ex una parte florescentem virgam Aaron, ex altera thuris vasculum cum literis, vel Samaritico, vel Hebraico charactere cisis, **שקל ישראל**, *Siclus Israël*. Invenies hujus nummis sculptam figuram apud Villalpandum in Apparatu, Kircherum in *Turri Babel*, *Waserum* de Antiquis nummis Hebraeorum, & nostrum Scacchum Myroth. 11. cap.

4. Pendebat *Siclus* sacer viginti obolis, Exodi xxx. 13. Levit. XXVII. 25. & Num. 111. 47. Pro obolo est in Hebraeo

גרא, *Gera*, vertitque Onkelos **מען** *Meba*. *Gera*, five *Meba*, est minutus nummulus habens tantum ponderis, quantum 16. grana hordei. *Siclus* ergo pendens 20. *geris*, tanti pendet, quanti hordei grana 320. id est, ut pendent viginti quatuor oboli Attici, five drachmæ Atticæ quatuor, aut quatuor *Julii* Romani.

Obolus enim Atticus octo habet $\chi\lambda\lambda\tau\tau$, drachma verò sex obolos, ut ostendit lib. v. Atticarum lect. cap.

16. Joannes Meursius. Est itaque idem Hebraorum *Siclus*, & *Tetradrachmum Atticum*, five, ut dicitur Matth. XVII.

23. *Stater*. His ex clarissimis Auctori bus, qui de re nummaria pertractarunt, depromptis accedit Hieronymus, qui in Ezech. cap. 4. Tom. 111. pag. 722. inquit: *Siclus autem, id est, stater habet drachmas quatuor.* Assentuntur Rabbini, scribente in 1. Samuelis Rab.

Kimchi: *Siclus continet quatuor Sufas: Sufa est drachma Attica, five denarius Romanus, & Salom. Jarchi, Siclus pendet*

quatuor

quatuor drachmis. Et quamvis sunt, qui inter drachmam, ac denarium argenteum nonnihil ponant discriminis; certissimum est tamen, atque ex nummis ante Neronem eis à viris doctissimis comprobatum, tam antiquum denarium, quam drachmam fuisse ejusdem ponderis, octavam scilicet unciae partem, quod plurimi non attendentes differendo dere nummaria deprehenduntur errasse. At à drachma, si æqui sit ponderis, non esse discrepantem *Julium*, res est aperta. Poterit quisque id experiri si *siculum*, tetradrachmum Atticum, & *Julium* ponderaret. Hunc noscunt omnes: *Siclinotas* attuli paulo supra; nummum vero Atticum dignosces ex noctua, Athenarum insigni, atque ex effigie *Palladis*; ac talem exhibet *Hudsonus Operum Josephi* Tom. 1. pag. 139. Hinc habes xxx. argenteos, si fuerunt *Sicli* sacri, idem habuisse pretium, ac 120. drachmæ, sive totidem denarii, quos *Julios* dicimus. Atque his emi poterat ager *figuli*; quem, sive dictum velis à terra inde effossa pro vasis fingendis, sive à testarum fragmentis in eum projectis, emptum non arbitror argenti libris triginta.

4. Alter *Siclus* nis, duplo minor sacro, ac pendens *geris*, sive obolis decem, id est, granis hordei 160. Atticis obolis 12. drachmis Atticis, aut denariis argenteis duobus, Semistatere, & nummo illo Atticorum, qui refert ex una parte vultum *Thesei*, ex altera bovem: unde intelligimus vetustum proverbium, *Bos in lingua*, de iis, qui pecunia corrupti inentuntur, vel tacent. Proculus fuit communis *Siclus* pro tributis solvendis; nam *sicli* dimidium singulis impositum legimus *Exodi* xxx. 15. *Didrachmum* dicitur *Matth. xvii. 22.* & ibidem versu 26. *stater* iis datus est, qui accipiebant *didrachma*, pro Christo, & pro Petro: de qua re plura diximus agentes de Immunit. Clericorum lib. xx. cap. 17. Ex quo autem *stater* idem penderet, ac *tetradrachmum*, liquet nummum inventum in ore pescis non fuisse dimidium *sicli*, aut *didrachmum*, sed *siculum* sacrum, duplumque communis. Qui ergo putant *argenteos* *Jude* persolutos fuisse profanos *siclos*, asserere debent venditum Dominum drachmis, denariis, sive *Julii* Romanis sexaginta. Etsi autem complures in hanc sententiam descendant, verisimilius puto designari *Matthæi* xxvi. trigesita *tetradrachma*, sive *siclos* drachmis quatuor pendentes: ubicunque enim in Scripturis nominantur argentei, *sicli* intelliguntur, ut *Gen. xx. 16.* *Re-*

R. P. Berti Theol. Tom. V.

gum xviii. & 11. *Paralip. i. 17.* & quidem *sicli* pendentes viginti obolis; nam lxx. reddunt pro *siclis*, *σικλαῖα*; ac *didrachmum* *Alexandrinum* ejusdem est pretii, ac *tetradrachmum* Atticum. Deinde ipsum nomen *argentei* numisma aliquod significat, non ita ob materiam, sed ob singularem nummi speciem dictum antonomastice. Præterea *Mattheus* xxvii. 9. de triginta *argenteis*, quibus venditus est Dominus, impletum ait vaticinium *Jeremias*. *Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati*: quod verbis consimilibus extat in *Zacharia* xi. 12. atque illud de *Zacharia* sumptum putat *Hieronymus* lib. iv. in *Mattheum*, inveniri tamen ait in apocrypho *Jeremias* volumine, quod sibi obtulerat *Nazarena* fœcta vir quidam. In *Zacharia* & nos vaticinium illud legimus; at qua *Jeremias* non conscripsit in libro *Canonicus*, sed vel prædictis ore, vel in fragmento aliquo reliqui scriptum, potuit id *Zacharias* suis vaticiniis inserere; neque *Mattheus* errasse dicendus est. Quod huc spectat, *Zacharias* *siclos* argenteos, sive pendentes quatuor drachmis exprefsit. Fuit ergo *Iscariotes* adeo avaritiae mancipatus, ut 120. *Julii* Romanis ad patrandum maximum, horrendissimumque flagitium potuerit impelli, ac tanti Dominum vendiderit, quanti æstimatur *Exodi* xxii. 32. caput servi.

III.

Tam vili Dominus, & universorum Conditor venditus, traditusque manibus peccatorum, post quædam judicialia acta immanissime flagellis cæsus est, nudus omnino, & ad columnam alligatus. Numerus verberum in flagellatione Christi juxta aliquos, merum quidem verberum definire non ausim, quoniam diversa ratione hæc numerantur. *S. Vincentius Ferrerius* serm. de *Passione*, *Joannes Eckius de Christi* III. *passione* Art. 4. *Consid. 4. Lodulphus de IV.* *Vita Christi* p. 2. cap. 58. *Lansbergius V.* *hom. 50. de Passione*, & alii: sed opinionem quorundam asserentium Christi flagellationem non fuisse adeo diram atque cruentam, ut solet tradi, jure meritoque tanquam derrogantem *Dominicæ passionis* atrocitati hoc in loco refellam. Sunt ergo qui affirmant Dominum Jesum ab uno duntaxat lictore flagellis cœsum; quoniam Romanorum jure unicus qui Christantummodo verberandi ministerium obibat, juxta formulam illam *Juris: I. lictor, alliga manus, caput obnubito, virgis cædito.* Addunt Pilatum indixisse, ut Christus cæderetur flagellis ad correctionem; nam *Lucæ* xxii. 16. inquit Praes:

Y. 2

fes:

ses: *Emendatum ergo illum dimittam.* Objiciunt & legem Deuteronomii xxv. 3. ut servaretur plagarum modus, ne quadragenarium numerum excederent: quam legem & tate quoque Christi servatam testis est Paulus 2. ad Corinth. xi. 24. scribens, *A Iudeis quinque quadragenas una minus accepi: ictus enim unde quadraginta reis infligebantur, ne excederetur numerus Deuteronomii legi definitus.* Addunt ad exaggerandam immanitatem supplicii nonnullos scriptis: *cæsum Dominum catenis, virgisque spineis; cum flagella nodosis tantum fniculis fuerint contexta.*

7.
Horum opini-
nio refelli-
tur.

Quantum hi halucinantur, commonant qui accuratius de Christi flagellatione scriperunt, Alphonsus Paleotus Bononiensis Archiepiscopus in *Historia de Iesu Christi Stigmatibus sacrae Sindonij* pressis, cap. 5. pag. edit. Duaci 80. Daniel Mallonius in *Elucidat.* ejusdem Capitis pag. 84. Lipsius lib. 2. de Cruce cap. 3. Tom. 2. pag. 777. Jacobus Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 8. pag. 36. Consalvus Duranus Not. in lib. 1. cap. 10. Relat. S. Brigitæ pag. Rom. edit. 21. Jacobus positus in *Opere*, quod Cardinali Petrocchino Augustinensi nuncupavit, de *Triumph. Crucis* lib. 1. cap. 13. necnon Gerardus Vossius in *Harmonia Evangelica*, Tom. vi. pag. 176. At ego hæc reponam. Affirmo 1. distinguendum fustuarium à flagellatione: fustibus enim cædebantur liberi, tenuisque fortunæ homines; nam Romani cives fustibus non subiciebantur, ut liquet ex lege 28. *Capitalium.* D. de poenit. Servi autem, non solum fustibus, sed etiam flagellis cædebantur, ibidem lege 10. *In Servorum.* II. Astero flagella non fuisse fniculis tantum contexta, sed quædam fuisse *flagra talaria*, talis scilicet insertis confecta; quædam *pecunis offibus catenata*; quædam *contortis tænis*, ac *multizodiis fimbriata*; quædam *loris taillatis compacta*; quædam arte fabricata horribiliori; ut ex probatissimis Autoribus demonstrat citato loco Justus Lipsius. III. Dico in flagellatione servorum non hanc fuisse adhibitam consuetudinem, ut ab uno lictore, vel certo verberum numero servi plecterentur; scribit enim Ulpianus lib. viii. de poenit. eo loci citatus à Lipsio, *ministrorum immanitate multos sub bujusmodi flagellis interisse.* Terentius in *Adelphis* scen. 1. Att. 2. inducit Aeschinum ita alloquenterum:

*Usque ad necem operiere loris. San-
nio. Loris liber?*

Josephus lib. vi. de Bello cap. v. num. 12. pag. 390. de Iesu quodam filio Anani rustico homine, qui quadriennio ante Jerosolymorum cladem incessanter clamabat, *Væ, Væ*, scribit: *Eum ad prædem Romanum adducunt: apud quem ad offium usque denudationem laniatus, nec preces, nec lacrymas ullas effudit. Complices denique Christi Martyres sub flagellorum fustibus efflasse animam recte scribit lib. 1. de SS. Martyrum cruciatis cap. 4. pag. 98. Antonius Gallonius. Vide & *Tuinartium* in *Acta Hippolyti*, ubi explicat pag. 146. versus Aurelii Prudentii, hymno de Coronis xi.*

*Inde catenarum tractus, binc lora-
flagra
Stridere, virgarum concrepitare
fragor.*

IV. Præterea affirmo *cautigationem* flagris factam, non fuisse solam admonitionem, ut rei sese honestius gererent; citato enim tit. de Poenit. habetur lex vii. *Callistrati, Veluti fustium admonitio, flagellarum castigatio, vinculorum verberatio: unde appetat cautigationem flagellarum fuisse poenam fustuarii acerbiorem.* Pilatus etiam flagris Dominum subiecit, ut Judæorum livor miserrimo spectaculo satiaretur, nec usque ad illius interencionem fæviret: quod & *Historia Dominicæ passionis* est consentaneum, & his verbis traditur ab Augustino Tract. 116. in Joan. n. 1. *Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus iniuriæ Judæi satiati sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem fævire desisterent.* Nec verisimilitudine caret, invidos morti Christi inhiantes, ac timentes ne sententia judicis absolveretur, pecunia sanguinarios carnifices corrupisse, ut plagas infligerent asperiores, scelestos verò ministros annuisse, connivente ob causam predictam Romano præside, in flagantibus Judæorum præceribus, ac Deo propter salutem peccatorum id permittente. Unde Hieronymus in cap. 37. Mat. Tom. IV. p. 136. inquit: *Traditus est Jesus militibus verberandus; & illud sacratissimum corpus, peccusque Dei capax flagella secuerunt.* Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, *Multa flagella peccatorum, illo flagellato nos a verberibus liberaremur.* V. Dicendum est insuper flagellatum Jesum dire, irreverenter, immaniter, & tanquam humilem servulum. Id enim primo monstrat ipsum *flagellationis* nomen paulo supra explicatum: quod etiam innuit cæsum minime fuisse (ut cædebantur milites,

milites, & rei honestiores) vitibus, aut fustibus solis, quæ vestitis ut plurimum inferebantur; sed prorsus nudum, funiculis taxillatis, infixisque aculeis, aliisque acerbioribus flagris fœde laceratum. Flagellum quippe ita explicat Euthymius cap. 67. in Matth. 27. φερόμενον verber erat ē funiculis, aut loris contextum. Theophylactus in cap. xv. Marci pag. 282. ait: *Flagellavit Dominum, hoc est cœcidit eum loris.* Nonnus in cap. 19. Joannis: *Horribilis Christi corpus flagello rubefecit.* Prudent. in Enchiridio Tom. v. Bibl. PP.

*Vinctus in his Dominus fœdit ædibus, atque columnæ
Annexus tergum dedit, ut servile, flagellis.*

Videatur & S. Brigitæ liber quartus Relat. cap. 70. pag. 309. Illatum istiusmodi flagellis supplicium, futurum utique horrendissimum prænuntiatum fuerat PG. xxii. 18. xxxiv. 15. lxxii. 14. Isaiae 111. 2. s. atque hæc yaticinia fuisse completa etiam ex notis sacrae Taurinensis Sindonis Chiffletius, & Mallonius demonstraverunt. VI. Non Judaico more, sed Romano flagellatus est Dominus, ideoque ex lege Deuteronomii colligi nequit numerus verberum. Legge enim Mosaica verberandus debebat prostrari. At Jesus ad columnam alligatus fuit: quæ etiam vñ visitur Romæ in Templo S. Praxedis, huc translatæ, sedente Honorio III. anno 1223. à Joanne Cardinali Columna, ut narrant Panvinius noster in libro de septem liribis Ecclesiis, Raphael Volaterranus lib. 2. Anthropologæ, & citato loco Jacobus Bosis. Quare columnæ, de qua Hieronymus in Epitaphio Paulæ Tom. iv. pag. 674. ostendebatur illi columnæ Ecclesiæ porticum sustinens infelix crux Domini, ad quam vincitus dicitur flagellatus, non est quæ Romæ afferatur, neque hæc illius pars, ut complures scripserunt; sed columnæ altera, ad quam Salvator vincitus est post carnificum verbera crux perfusus, quod etiam innuit, si probe intelligatur, Hieronymus. Nam quæ Romæ colitur, integra est, & trium duntaxat altitudine palmorum atque dodrantis, flagellationi quidem accomodior, cum totum corpus ad eam revinctis manibus alligatum verberibus flagisque patuerit. Hunc morem seruos flagellandi fuisse apud Romanos tradit Josephus Laurentius Licensis de Tormentis cap. 7. Tom. vi. Thef. Antiq. Græc. idque ostendunt citato loco

Lipsius, & Vossius ex Plauto in Bacchide Act. vi. scena 7.

*Abducite hunc
Intro, atque adstringite ad columnam
fortiter.*

Apparet ex dictis quam infirma sint 8. argumenta initio hujus paragraphi collata. Respondetur. Gratis enim dato, quod alio objectis, quando lictorum unus plagas infligeret, cum fustuarium pars erat extremi supplicii; fustigatio tamen ex Polybio lib. 6. & Siganio de Antiq. Jure Rom. lib. 1. cap. 16. ac pariter castigatio, id est, verberatio servorum peragebatur ad nutum tribuni, vel præsidis, quandoque ab universis militibus, ita ut complures verberum immanitate interierint, id afferente Ulpiano. Quod sequitur redolat grammaticalem iactiam; admonitio enim, & castigatio, ubi de suppliciis agitur, non significant correctionem, sed plagas fustibus, flagisque illatas; ut ostendimus ex lego Callistrati: & quod est in Luca 22. 25. emendatum, respondet Latino, castigatum. Quare dum ait Pilatus, *Emendatum ergo illum dimittam*, innuit dimisurum se Christum flagellis cæsum: quamquam varia tum animo versaret consilia, ac postea præter fas jusque pronuntiarit sententiam. Petitanum ex lege Deuteronomii objectionem id retundit, quod Jesus flagris fuerit subjectus juxta Romanorum consuetudinem: unde recte Hieronymus in cap. 27. Matthæi: *Sciendum est Romanis cum legibus ministrasse.* Postremam facile diluimus, quoniam flagrorum diversa fuerunt genera, nec ea funiculis tantummodo tezebantur, sed servilia, atque atrociora verbera funibus, virgis, loris, stimulis, & catenis quoque inferebantur, ut Levinus Torrentius monstrat ad ea verba Horatii lib. 1. sat. 3. *borribili sceleris flagello.* Sævitum præterea in seruos nequam, hominesque vilios atrociissime, dum ad columnam Meniam verberabantur: de qua Cicero Divinat. in Verrem, & Asconius Pedianus, Carolus de Moreville, aliqui in Ciceronem,

IV.

Flagellis addidere milites coronam spinam, coccineam chlamydem, & pro Corona Spinæ regali scepuro arundinem ad ludibrium nea ex quibus Spinæ augendum, & risum concitandum, sive bus Spinæ. hæc Pilatus jussit, sive permisit; inquit Augustinus Tract. cxvi. in Joann. 2. inaluit opinio coronam illam e

Y Y 3 matia

marinis juncis fuisse contextam: quod afferunt Auctor Dialogi de Passione Domini inter Opera Anselmi, Suarez Tom. 2. in 111. Partem disput. xxxv. 3. Durandus in Ration. lib. vi. cap. 77. Serrius Exercit. 111. num. 7. Gravellonius dis fert. xx. §. 2. nec repugnat Sandinus de Christo Domino cap. 15. Fuletur haec sententia dupli argumento: quorum unum petitur ex ipsis marinis juncis, habentibus aculeos oblongos, multoque spinis rubi, aut rhamni duriores: alterum promitur ex eadem corona Domini, quæ à sanctissimo Gallorum Rege Ludovico IX. ingenti redempta ære, summa nunc religione Parisis colitur. Hinc Serrius pronuntiat ex tripode, spinas omnes, quæ variis in locis ad fidelium cultum asservantur, si ex rhamni sint, aut dumis, vel sentibus, omnino habendas tanquam suppositas. Censeo nihil tamen minus plexam coronam illam ex illo spinarum genere, quod appellant rubum, aut rhamnum, ut contendunt Baronius ad annum Christi xxxiv. num. 86. Daniel Mallonius cap. 12. Bosius lib. 1. cap. 14. Jacobus Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 12. Lorinus in Psal. 57. Vossius quoque in Harmonia lib. 2. c. 5. neconon Natalis Alexander in Evangelium Matth. pag. 732. Movet autem me primum, quod Evangelistæ expresse ajunt textam coronam illam *ex spinis*, εξ αναυδῶν, Matth. xxvii. 29. Marci xv. 17. Joan. xix. 2. A nullo autem scriptore, inquit Vossius, nomine αναυδῶν intelligitur ὁζυσχωνος, acutus juncus. Nullam deinde Versionem reperi habentem aliud vocabulum, quam *spinarum*: imo in Syriaca legitimus *coronam rhamnorum*, in Polyglotis Waltonianis Tom. vi. pag. 46. Omnes pariter antiqui Patres *coronam spineam* appellant, Tertull. de Corona cap. 14. Chrysostomus hom. lxxxvii. in Matth. Hieronymus Tom. 4. pag. 136. Augustinus citato loco, & alii. Afferunt præterea Patres *coronam spineam* symbolum: ac Tertullianus ibidem ait Domini tempora spinis *lancinata*, in figuram *delictorum que nobis protulit terra carnis*. Similia habet Isidorus lib. 1. epist. 95. Tom. vii. Bibl. PP, pag. 544. S. Pater Augustinus serm. 1v. ex additis à Sirmondo, nunc xix. num. 3. ait Dominum figuratum in ariete hærente veribus, quem Abraham mactavit pro Isaac. Hieronymus vero in *rhamno*, quem dicit *sentium genus asper- rimum aculeis*, & *flore gratissimum*, figuratam agnoscit duplam Christi virtutem; nam *justis floret ad ornatum, peccatoribus præbet spinas ad confringen-*

dum. Videsis in Ps. 57. Tom. 2. pag. 268. Præterea Clem. Alex. lib. 2. Pedag. cap. 8, pag. 183. deserit docet universorum Dominum olim Moysi in rubo apparuisse, postea spinis coronatum instaurasse *veteris descendens principium*: ibique contendit rubum fuisse αναυδῶν φυτόν, *dumosam plantam*, ac Dominum coronatum εξ αναυδῶν, *ex dumis*. Argumenta denique in contrarium producita nullam vim habent: juncus enim marinus caret in fuste aculeis, ac tantum in oblongam spinam definit illius acumen. Exhibit omnigenas junci acuti species Rembertus Dodonæus Pemptidis 1v. lib. 5. num. 19. & alii, qui pertractarunt de plantis. Nec in Hierosolymorum districtu germinant οὐσιαστέοις, ubi tamen berberum, rhamnorum, ac sentium copiosus proventus. Sacra ergo Corona Parisis servata a sp. rhamnis rhamni sentibus plexa est, aculeis tamen marinii junci parum absimilibus; nullus enim spinosus frutex frequentior eo rhamni genere, quod Arabes vocant *Albansegum*, nascitur in Hierosolymitano agro; ut libro 2. Observationum pag. 344. testatur ocularis inspecto Petrus Bellonius Cenomanus. Quare vir eruditissimus Parisiensis, P. Hyacinthi Serry olim præceptor, & quem latere non poterat sacer Hierosolymitana thesaurus, Natalis Alexander in cap. xxvi. Matth. num. 12. scribit: *E spinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plecentes imposuerunt eam super caput ejus, diadematis instar regi, in ludibrium simul ac supplicium*. Atque talis viri auctoritate Serio, & Gravellonius abunde satistactum esse arbitramur.

V.

Dimisso Barabba humani generis typum gerente (Bar- abba enim idem s. 10. Prosecurio nat, ac filius Patris) Christus ad crucem damnatus suppliciumque gestans suum, ad montem urbi Jerosolymæ proximum, cui nomen *Calvaria*, trahitur crucifigendus. In occursum ejus venisse fertur pia mulier, lineoque, aut bombycino velo manantem è Jesu vultu sanguinem, sudoremque absteruisse, expressa divinitus in panniculo sacrati vultus imagine. Quod, ut alia plura pietatis, ac traditionis monumenta, post audacem hæreticorum hominum conatum, alii quoque critici tentarunt everttere. Scripti autem pag. 75. à me absque ulla hæsitatione communem sententiam teneri, ubi præsertim agitur de opinione, quæ fidelium insedit animis, neque in-

con-

Fundamen-
ta negantium
historiam de
sudario Ve-
ronicæ.

concussis monumentis obruitur; idque, dum pertractatur de Veronica (ita piam appellant mulierem) omnino servandum existimo. Neque idonea sunt, quæ virum cordatum nonnihil moveant, critici corum illorum objectamenta. Inquiunt neminem veterum Sudarii Veronicæ meminisse: altissimum hujus rei esse silentium non modò in Evangelio, verum etiam apud omnes Ecclesiæ Patres, & medii etiam ævi Scriptores: cadente duntaxat sacculo undecimo Marianum Scotum, auctorem lubricæ fidei, & eruditioñis exiguae, hanc primum omnium cuditissimam fabulam: ab illo quidem laudari Methodium quemdam, sed hunc non esse magnum Tyriorum Antistitem, in cuius scriptis minime ista narrantur; fuisse denique Veronicæ nomen tota retro antiquitate prorsus ignotum; nec aliud Græce hoc vocabulum Veronica sonare, quām vera Imago. Hæc Exercit. LXXXI. num. 4. Hyacinthus Serry.

11. Ista tamen non videntur ad labefactan-
dam piam traditionem idonea. Ser-
vatur enim in Bibliotheca Vaticana Sudarii
Veronicæ Historia antiquissimis literis
exarata. Ait quidem Serrius non eo ti-
tulo libellum auctoritatem obtinere,
quod in Bibliotheca Vaticana servetur,
qua alibi ab ipsomet Baronio assimilatur
fagenæ ex omni genere piscium congre-
ganti: at de antiquitate & auctoritate
Vaticani Codicis legendus erat Pamelius
ad cap. xii. Apologetici Tertull. num.
184. ubi ait: *Eius imaginis Romam sub
Tiberio advectæ historiam graviter cen-
scriptam, & antiquissimo charactere MS.*
totam perlegisse sè mibi retulit clarissi-
mus Theologus Thomas Stapletonus An-
glus. Perperam in Marianum Scotum
scriptorem sui ævi præclarum inscitur
fraudisque notæ ingeruntur. Methodii
Martyris extant nunc tantum Convivium
Virginum editum à Combeffisio, &
Poussino, & fragmenta quædam ex Epi-
phanio & Photio collecta: cætera, ut
inquit Dupinius Volum. I. novæ Biblioth.
perierunt. Frustra ergo conjicitur de
Sudario nil scripsisse Methodium, qui
in persecutione Diocletiani Martyr oc-
cubit. Nec movemur nos solius Maria-
ni Scoti testimonio, sed Romanorum
Pontificum erga Veronicæ velum anti-
qua ac singulare pietate. Ad illud enim
custodiendum Joannes VII. construxit
tessellati operis iepatios, quod dictum est
S. Maria in Veronica. Meminere Ima-
ginis Salvatoris eodem in velo expressæ
Innocentius III. Serm. in Dom. I. post

Epiph. pag. 19. Honorius III. Alex. IV.
& alii apud Chiffletum de Lineis Se-
pulch. cap. 34. Gretserum de Imagini-
bus non manuactis cap. 17. Mallonium
cap. I. Augustinum Calcagninum de
Imag. Edeffena Obs. 27. Sandinum in
Historia Familæ sacræ, de Christo Do-
mino cap. 19. Is tamen post Gretserum,
ni fallor, labitur dum ait meminisse Su-
darii Veronicæ Anastasium Bibliotheca-
rium in vita Stephani II. qui Pontifex
renuntiatus anno 752. ad opem divinam
implorandam adversus nequissimum Lon-
gobardorum regem Aistulphum, indixit
supplicationem, in qua nudis pedibus in-
cedens gestavit sanctissimam Christi ima-
ginem non manuactam. Scripti pag. 74.
confundi à viro doctissimo cum Sudario
Veronicæ Imaginem SS. Salvatoris *Ac-
cipientiam ad Sancta Sanctorum:* quam ge-
stasse Stephanum liquet ex eodem Apo-
stolico pag. 198. novæ edit. ubi ait sanctissi-
mum Papam gestasse sacram Imaginem
proprio humero ad Ecclesiam S. Mariæ ad
Prespe, è Lateranensi scilicet Basiliæ,
ubi ante latitiam ad populum effusæ la-
crymantem peroraverat. Attendendus
est cum locus, tum gestandi modus:
sacra enim ad Sancta Sanctorum Imago
in tabula picta est altitudinis palmarum
VIII. latitudinis III. At de Stephanii
supplicatione, & gestata ab eodem Ima-
gine Salvatoris Panvinius de VII. Ur-
bis Eccl. pag. 191. Carolus Siganus
lib. III. de Regno Italæ ad annum
753. Cæsar Rapioni de Basiliæ Latera-
nensi lib. IV. cap. 19. & Victorius in Ex-
plicat. *Nunni arei Musei sui p. I. cap.*
12. Sudarium autem Veronicæ compro-
bant monumenta alia quamplura, ac
vetusta Martyrologia, de quibus eo lo-
ci Gretserus, & ad IV. diem Februarii
Bollandus. Commemoratur ibidem
etiam Missa S. Veronicæ in Missali Am-
brosiano typis impresso anno 1560. &
in Augustano edito an. 1555. ubi ex-
tat *Sequentia:*

*Salve sancta Facies
Nostræ Redemptoris,
In qua nitet species
Divini Splendoris,
Dataque Veronicæ
Ob signum amoris, &c.*

Laudantur & monumenta Ecclesiæ
Giennensis in Hispania, quæ pariter
de Sudario Veronicæ gloriatur, fertur
enim sanctæ mulieris Velum fuisse du-
plum, aut etiam triplum. Veronicam
dictam ipsam imaginem putat quoque
Natalis

Natalis Alexander in Synopsi 1. Sæculi art. 5. num. 5. Accedit vir Cl. Joan. Mabillonius in Itinere Italico Literario ad an. 1685. num. 9. ubi ipsam imaginem dici *Veronicam* demonstrat Petri Mallii, Romani, Petri Diaconi, Augustini Patricii, aliorumque testimoniorum. Verum ait postmodum Mabillonius: *Si tamen Veronica nomen primum mulieri, & ab hac imagini tributum præfracte velint alii, per nos licet.* Sanè Hierosolymis diu permansisse S. Veronicæ domum scribit Adrichomius 2. p. descript. Jerusalem n. 44 pag. 154. At, inquit, nomen *Veronica* tota antiquitate ignotum fuit. Derivatum dicimus à *Berenice*: quod negare non audet Vossius scribens in Harmonia lib. 11. cap. 6. num. 8. *Veronica nomen corruptum ex φερονίᾳ, sive potius ex Βερονίᾳ.* Ac Tillemontius Not. xxxiv. in Jesum Christum: *Mais ce pourroit bien être le même nom, que celui de Berenice, assez commun en ce temps-là parmi les Juifs.* Rechè Baronius Berenicem appellat ad annum xxxiv. num. 38. Simulacro tamen sanctæ mulieris in Vaticana Basilica sub Conditorum magnificientius extructum ab Urbano VIII. anno Jubilæi 1625. inscriptum legimus: *S. VERONICA HIEROSOLYMITANA.* Hactenus de Sudario *Veronicae.*

VI.

¹²⁴ Sequitur, ut quambrevissime agamus de Domini crucifixione, de qua cum omnes Interpretes diligentissime pertrahent, sat erit, si per pauca ex accurateribus delibemus. In disquisitionem veniunt locus, tempus, crux, & modus affixionis. Ad locus quod attinet, *Golgotha* Syriaco nomine appellatur, elisa litera ex **גָלְגָלָתָא**, *Golgoltha*, Hebraico **גִּלְגָּל**, caput, cranium, calvaria: unde Matth. xxvii. 33. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus.* Quaratur, an *Calvaria* nomen derivatum sit ex eo, quod illic facinoris detruncatur caput, vel quod ibidem sepultum esset Adæ cranium: at quoniam hac de re differimus disputantes de resipiscencia primi hominis lib. xii. cap. 14. eadem non ducimus repetenda. Est *Golgotha ad septentrionalem plagam montis Sion*, ex Hieronymo de Locis Hebraicis Tom. II. pag. 45. proximus civitati, extra portam *Jebus*, sive *Judiciaria*, petrosus, & mediocriter altus, ex Adri-

chomio in descriptione Jerusalem num. 166. & 235.

De anno, ac die crucifixionis Dominiæ plura cap. præcedenti. Nonnihil difficultatis ingerit circa definiendam horam Crucifixionis, quod ait Marcus xv. 25. *Erat hora crucis tertia, & crucifixerunt eum: nam Joannes xix. 14. id factum narrat Parasceves hora quasi sexta.* Sunt qui putant in textum Marci mendum irrepsisse incuriam Amanuensium permutata numerali litera γ. in 5. quam sententiam tradit Hieronymus Breviario in Psalm. Tom. 111. pag. 316. his verbis: *Error scriptorum fuit. in Marco hora sexta scriptum fuit: sed multi episemum Graecum γ, putaverunt esse γ: sicut & ibi error fuit scriptorum, ut pro Ασαρη, Isaiam scriberent.* At de Commentariis Hieronymianis in Psalmos legenda admonitio Joannis Martianæ eodem volume pag. 118. Quidam econtra censent falsatum textum Joannis: & quidem Petavius lib. xii. de doctrina temp. cap. 19. pag. 454. testatur Petrum Alexandrinum in Opusculo inedito assertere quod in autographo Joannis Ephesi assertato scriptum erat, ὥπε γνώστε τρίτη, *Hora erat quasi tertia.* Observat idem Petavius & Nonnum in Paraphrasi Joannis legisset *tertia*, quoniam de crucifixione pertractans inquit: *Ηγέτη τριτην τριτην θαυματοφόρος ὡρη: quod Vossius verit, Eratque protensa *tertia latifera hora.** In eadem sententia est Theophylactus in Joan. pag. 810. fecus, ac scribat lib. 11. de Locis cap. 18. eruditissimus Canus. Immutandam tamen potius Marci voculam Petavius, & Vossius contendunt, tum quia tam multa, quæ à diluculo usque ad Christi suffixionem facta narrantur, peragi non potuerunt triborio, Pilato præfertim tergiversante, ac moras necente; tum etiam quia Evangelistæ consentiunt lucem defecisse hora sexta, cum Jesus actus esset in crucem. At neque hæc sententia nobis placet, cum absque exploratissima traditione, & contra vetustissimorum codicium auctoritatem non sint sacri codices temerandi: sed juxta monitum Augustini lib. 111. de Consensu Evangelistarum cap. 13. num. 43. *non sententiam nostram, sed Evangelii veritatem diligere debeamus.* Præferendam itaque arbitror unam ex his sententiis. Prima est, quam tradit ibidem S. Pater num. 42. Evangelistam Marcum accipiendo de crucifixione facta *Judeorum lingua, quando hora tertia clausa.*

clamaverunt, *Crucifige, crucifige eum*, ut percipiamus magis fuisse Domini necatricem linguam Iudeorum, quādī militum manus. Idem docet Tract. cxvii. in Joan. num. 1. Augustini sententiam propugnat Innocent. III. lib. v. de Myst. Missæ cap. 9. pag. edit. Colon. 403. Altera responso est, apud Hebræos fuisse celebriores ac notiores horas *tertiam, sextam, & nonam*; neque enim alia nomina hōrārum reperies, ubi statarum precationum sit mentio; ideoque dicitur factum *tertia*, aut *sexta* hora quidquid evenit inter illa precationum tempora; de qua sententia plura invenies non solum apud orthodoxos Interpretes, verum etiam apud Hugoneum Grotium in caput 27. Matthæi. Addunt quidam, post Baronium ad annum xxxiv. num. 163. Evangelistas accepisse horas, non usitato more pro duodecima diei parte, sed quatenus hora una complectebatur *triborium*, sive quatenus nox in quatuor vigilias, & dies in quadripartitas horas dividebatur, adeo ut prima hora computanda sit usque ad ineunte horam quartam; secunda usque ad ineunte septuaginam; tertia usque ad initium decimam; quarta usque ad primam noctis. Hoc pacto Christus condemnatus fuit hora *tertia*, paulo ante meridiem; & actus in crucem hora diei *sexta*, in ipso meridie; mortuus autem circa horam diei *nonam*, sive hora *tertia* pomeridiana; ad horologium autem Italum crucifixio contigit paulo ante horam decimam *octavam*, mors Redemptoris circa vicefimam primam. Atque ideo singulis sextis feriis eadem hora genua flectimus. Huic sententia lubens subscrivo, primum quia ita nulla erit inter Marcum & Joannem discrepantia; cum tertium *triborium* ad meridiem usque extenderatur: deinde quia à Pilato sententiam prolatam hora *tertia* legimus etiam in Constitutio- num Apost. lib. v. cap. 14. pag. 318. & in Epistola Ignatii ad Trallianos num. 9. crucifixum verò Dominum hora diei *sexta* utrobique afferitur, sicut in vetustis monumentis eo loci productis à Cote- lero.

14. De Cruce nemo accuratius pertracta-
Forma Crucis vit Justo Lipsio, ex quo exsicererunt
Christi, & ti- plura Greserus, Bosius, & alii. Mul-
tiplex crucis forma. Alia simplex, sive
erectum, acutumque lignum, cui male-
fici infigebantur spinā, vel dorso; aut
etiam necabantur adacto per medium
hominem stipite, qui per os emerget.
Altera erat crux decussata, in qua duo
R. P. Berti Theol. Tom. V.

ligna directa inter se obliquabantur. Ter-
tia proprie est furca, sive patibulum,
constans stipite superius bifido: à cūjus
divis, ac patentibus ramis derivari no-
men *patibili*, visum Salmasio in Epis-
tola 2. ad Bartholinum, & Gerardo Vos-
sio lib. 11. Harmoniæ cap. 7. Quarta
crux constat arrectario stipite, ac trans-
verso in directum immisso; in qua cru-
ce aliquando affigebantur damnati inver-
sa suspensione, sublatis pedibus. Quin-
ta est inducta à Constantino, ne in po-
sterum improbi ad similitudinem Domini
necarentur, hodie usitata, ac tribus
compacta lignis, in qua rei non affun-
tur clavis, sed reste strangulantur. Re-
ferunt itaque cruces unam ex Latinis
literis, I. X. Y. T. Laut Græcanicam, II.
Indubitatum est crucem Domini constal-
se duobus lignis, arrectario ac transver-
so, non decussata, sed rectis compac-
tam angulis: num verò *titulus* appen-
sus esset stipiti arrectario, sive, ut in-
quit Tertullianus, *staticulo* aliquantulum
eminenteriori, vel diverso ligno ad verti-
cem crucis defixo, omnino me latet. *Ti-
tulus* tabella erat cerussata; *causam* quo-
que dixerunt, aut *album*; fortassis quod
gypso esset dealbata, ut facilius literæ
atramento inscriptæ conspicerentur. *Ti-
tulus* Dominicæ crucis, superior saltem
pars Latinis inscripta literis asservatur
Romæ in Basilica S. Crucis in *Jerusalem*,
ubi postquam diu muro lateritio clausus
latuerat, sedente Innocentio VIII. anno
Domini 1492. forte fortuna repertus
est. Vide Panvinium de vii. urbis Eccl.
pag. 217.

Cruci affigendum Dominum prænun-
tiaverat David Ps. xxi. 17. his verbis: Crucifixio
Crucifixio
Christi ex
Foderunt manus meas & pedes meos. De Præfigio
hoc loco gravis est inter nos, & Iudeos David.
controversia; nam Hebrei pro foderunt,
כָּרְבָּן, Charv, legunt, כָּרָרְבָּן, Chaari,
sicut Leo; atque hanc lectionem pro-
pugnant etiam Hæreticorum permulti,
audacter Vulgatam nostram deprimentes;
quamvis hoc in loco germanam le-
ctionem nostram fateantur Sixtinus Ama-
ma in Antibarbo, Munsterus & Clarius
Volum. 111. Criticorum Sacrorum,
Frischmuth in dissert. de Messia man. &
pedum transf. & hæreticorum alii. Vin-
dicarunt egregiè hunc locum Lorinus in
Psal. pag. 380. Huetius in Demonstrat.
Evangelica Prop. ix. cap. 127. Galati-
nus de Arcanis Cath. veritatis, vlii.
17. aliisque benè multi: quorum hæc sunt
argumenta. I. Hieronymus Hebraicæ
linguæ peritissimus, aliisque Veteres red-
didere,
Zz

didere, *Foderunt*. II. Similitet LXX. veterunt, ἔργαν κείσας με, καὶ πόδας, *Foderunt manus meas, & pedes*. III. Idem habent Versiones Aethiopica, Syriaca, & Arabica, Tom. 111. Polygl. pag. 116. IV. Testantur Isaac Levita apud Huetium, & R. Jacob Ben Chaiim in Masora magna, in quibusdam Exemplaribus correctis scriptum in textu, *Charū*. V. Manifestum est literam **נ** aliquando esse *servilem*, & in dictione locari per *epenthezin*; si autem *radicalis* non sit, nequam subsistit lectio, *sicut leo*. Duo hic addimus singularia: ac primum, quod Felix Pratensis nostri Ordinis in suo Psalterio pag. 13. 2. jurejurando testatur vidisse se quemdam librum magnae apud Judæos auctoritatis habentem **כָּרְבָּרְ**, *foderunt*, & Cabballistas altiora speculantes fateri, ubi legitur, **כָּרְבָּרְ**, literam **נ** esse *servilem*, ac positam, ut idem in hac voce resultet numerus, ac est in literis nominis tetragrammaton, **יְהֹוָה**. Alterum est, quod Felicis Pratensis testimonium confirmat. Doctissimus Martianæus in notis ad Tom. 1. Hieronymi pag. 850. laudat Hebraicum Codicem Colbertinum, qui antiquam & propheticam vocem *Charū* retinet; & nullo punto apposito literæ **נ**, ipsaque litera obelo confixā, apertissime monstrat eandem esse *servilem*. Atque his prædictum Psalimi textum extra omnem controversiam, & perspicuum esse contendimus. Nam quod Judæi obiecunt à suis moribus abhorre suffocationem noxiorum, id miserrimum subterfugium est; cum ipsi tradiderint Iesum extremo suppicio plectendum Romano Præsidi, tunc in Palæstina capitalia judicia exercenti.

16. Romano itaque more, & quidem clavis quo ligno vis, Dominus suffixus est cruci. Ex quo crux Christi, ligno crucem fabricatam existimamus? Non desunt qui scribant ex quatuor lignorum generibus; & est in Glossa ad primam Clementinam de summa Trinitate expressa hæc sententia versu: *Ligna crucis sunt Palma, Cedrus, Cypressus, Oliva*. At unius generis lignum fuisse, & quidem ex quercu, arbore apud Palæstinæ crebra & frequenti, contendunt Justus Lipsius lib. 111. de Cruce cap. 13. Noster Angelus Rocca in dissertat. de SS. Crucis particula, Serry Exercit. 54. num. 1. Joseph Laurentius Lucensis in disquisitione ad Lælium Altogradium cap. 7. Gravesonius dissert. xx. & alii complures. Ducuntur verò his argumentis. I. In crucifigendo roboris, vel

quercus usum esse, colligitur ex Silio lib. 1. ubi ait, *Quem postquam diro suspensum robore vidit*. II. Crux facta est de ligno aliquo obvio ac prompto, qualis profecto est quercus, ob duritatem quoque fixioni aptissima. III. In typum Iudei transfixionis Deus sub quercu fœdus inuit cum Abraham, Gen. xvii. 18. sub quercu Jacob idola defodit, Gen. xxxv. 4. sub quercu etiam Josue fœdus percussit, Jos. xxiv. 26. Demum sacratissimi Ligni frusta, quæ etiamnum extant, speciem ligni quercus præseferunt. Hæc tamen à me nequeunt extorquere assensum, firmum saltem, ac certum. Non primum argumentum; nam Silius *dirum robur* appellat crucem, ut Ennius, Catullus, Maro navim solent appellare *alnum, pinum, abietem*, usurpata specie lignorum pro genere. Non secundum; nam deceptum Lipsium, & quercum in Judæa rarissimam esse liquet ex libro 2. Observationum Petri Bellonii pag. 331 & 344. Non tertium; etenim in typis non requiritur omnimoda similitudo; ac præterea non subter quercum, sed subter terebinthum Jacob infodit idola; definitioni etiam, & cruci, quæ de Abraham, Iacob, & Josue dicta sunt, non undique conveniunt. Non quartum deinde; nam lignorum frusta, præsertim Palæstinæ arboris, ac tot annorum intervallo immutata colore, atque attrita, non adeo facile dignoscuntur. Me itaque fugit, cuius generis sit sacratissimum Lignum: aliorumque nec probo, nec refello sententiam.

In eadem sum hæsitatione circa lignum ἵπποτόδιον, *suppedaneum*. Legi quæ de hoc ligno scribunt Feuardentius, & Ernestus Grabe in Irenæum lib. 2. cap. 42. nunc 24. Gretserus lib. 1. cap. 24. Raynaudus in Metamorphosi Latronis cap. 3. num. 1. Honoratus lib. v. Animadversi. dissert. 4. necnon Salmasius de Cruce pag. 362. Vossius libro 11. Harm. cap. 7. num. 2. Nicolaus Fullerus lib. 1v. Miscellaneorum sacrorum cap. 12. Qui *suppedaneum* adstruunt, his momentis ducuntur. I. Irenæus citato loco num. 4. scribit: *Et ipse habitus Crucis fines habet quinque, duos in longitudine, & duos in latitudine, & unum in medio, in quo requiescit, qui clavis affigitur*. II. Antiquior Irenæo Justinus in Dialogo cum Tryphone pag. 318. agnoscit in cruce lignum in medio impactum, in quo cruciarum vobuntur, ac insident. Innocent. III. serm. 1. de uno Martyre pag. 171. inquit: *Fuerunt in cruce Domini ligna quatuor*,

quatuor, stipes erexitus, lignum transversum, truncus suppositus, & titulus superpositus. Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap. 6. ait: *In stipite eresto foramen factum manifestum est. Pes quoque parvae tabula in hoc foramine inseritur: super hanc verò tabulam, tanquam stantis hominis sacra affixa sunt plantae.* III. Laudari solet pro hac sententia Tertullianus lib. 111. contra Macionem cap. 18. & adversus Judæos cap. 10. IV. Traditionem hanc confirmant vetustæ imagines, (inquit Honoratus) de quibus Lipsius in Tract. de Cruce, & Cornelius Curtius in libro de Clavis Do- minicis.

18.
Opinio Gre-
gorii.

Verum, ut fatear, ambigua haec sunt, excepto solius Gregorii Turonensis testimoniio. At Gregorius cum obierit paulo ante annum sexcentesimum, nequit solus certissimam traditionem constitutere. Justinus enim, Irenæus, Tertullianus, an de suppedaneo intelligendi sint, an de mediano ligno prominenti, cui suffixus quodammodo isideret, est valde incertum. Sanè lignum in medio impactum, lignum in quo cruciarii insident, atque, ut loquitur Tertullianus, *sedilis excessus, sive, unicornis in medio stipite palus*, denotare potius videntur medianum stipitis arrectari lignum, quam *hypopodium*. Non tamen Salmatio, ac Vossius tantum defero, ut ipsis omnino assentiar. Nam Justini verba, *εφ' ὁ ἐποχὴν cui insident*, reddere Possimus cum viro docto, *cui insistent*, Tertullianum verò de ipso palo arrectario, cui accesserit suppedaneum, commode possumus interpretari. Innocentii III. verba de *trunco* basi crucis apposito, vel de *trunco*, cui rectus crucis stipes immisus fuerit, possunt faciliter exponi: nam *truncus* proprie non est suppedanea tabella, sed pars arboris major, unde rami ensuntur. Imagines crucis apud Lipsium omnes, una excepta, carent suppedaneo; & idem Lipsius lib. 2. c. 10. suppedaneum potius rejicit, quam adstruat, scribens non fuisse *fabricam crucis tam delicatam & accuratam*, ac *truncum*, de quo Innocentius, fuisse obliquum crucis sustentaculum, non minutam tabellam, cui pedes insisterent. Nec suppedaneum habent antiquæ imagines apud nostrum Curtium delineatae, si unam, vel alteram excipias; & falsus est Honoratus. Argumenta itaque ab hoc auctore, & à Gretsero primum, pro suppedaneo crucis producta, nullius sunt roboris. Quare in dubitationem magis

R. P. Berti Theol. Tom. V.

trahor, sed tamen Gregorii Turonensis sententiam temerè non oppugno.

Ex vetustis Crucifixi imaginibus, de quibus eruditè pertractat Curtius, po-
tius inferrur, non tribus, sed quatuor clavis. Quot clavis Christus crucifixus
cap. 15. Justo Fontanini de Corona Fer-
rea cap. 1. & præclarissimis Scriptoribus
ab eo laudatis, & quibus addendus no-
ster Angelus Rocca in præcitat. dissert. cap.
4. Serry Exercit. 54. num. 3. Graveso-
nius dissert. 20. §. 2. & Sandinus cap. 15.
Prima itaque ratio pro hac sententia pe-
titur ex prælaudatis Crucifixi iconibus:
referunt enim Jesum quatuor suffixum
clavis, ac pedibus disjunctis, cruribus
que divaricatis Imago sanctissimi Crucifi-
xi Lucae asservata; quæ colitur Siroli
in Piceno: *Iconismus* Romæ in Sacrario
Apostolico servatus, & quem anno 450.
misit Leoni Magno Juvenalis Jerosolymita-
nus Episcopus: altera Crucifixi ima-
go, quam Carolo Magno fertur attulisse
cælestis Angelus: & argentea, quam
idem Carolus dono dedit Basilicæ S. Pe-
tri: item quæ colitur in Conventu no-
stro Burgensi, aliæque complures. II.
Eundem clavorum numerum exhibet au-
reus nummus, de quo Curtius pag. 119.
asservatus in Hannonia in Monasterio Læ-
tensi. III. Quatuor clavos connume-
rant Innocentius III. serm. 1. de uno Mart.
Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria
Martyrum cap. 6. Lucas Tudenensis lib. 2.
adversus Albigenses cap. 11. Tom. xxv.
Bibliotheca Patrum. IV. Idem clavo-
rum numerus eruitur ex Revelationibus
S. Brigittæ lib. 2. cap. 10. in quem lo-
cum legendus Consalvus Durantus. V.
Serrius & Vossius eundem Clavorum nu-
merum stabiliunt ex quo Rufinus lib. 1.
H. Ec. cap. 8. de Helena Constantini ma-
tre scriperit, *Clavos quoque, quibus cor-
pus Dominicum fuerat affixum, portat
ad filium: ex quibus ille frænos compo-
suit, quibus uteretur ad bellum: & ex
aliis galeam fertur armasse.* Theodore-
tus pariter lib. 1. cap. 18. pag. 48. edit.
Valesii ait: *Clavorum partem galeæ impe-
ratoris inseruit: partem vero fræno equi
illius admisit.* At Ambrofius in Orat.
de obitu Theodosii num. 47. inquit: *De
uno clavo frænos fieri præcepit, de altero
diadema intexuit.* VI. Producuntur verba
Plauti in Mostellaria Act. 11. scena 1. *Affigantur bis pedes, bis brachia: sed videtur
fensus esse, ut servulus ad majorem cau-
tionem bis affigeretur, id est, bimis*

Z z 2

clavis

clavis in utraque manu, & pedibus: quod vidit Lipsius lib. 2. cap. 9. & in Plautum Taubmannus. Adde pro libitu affixos reos clavis tribus, aut quatuor, jure Romano, ut legimus Tom. vi. Thes. Antiq. Græcarum pag. 369. Nil ergo ex Plauto concludas. Clavi Dominici 25. variis in locis servantur: quidam tamen veris consimiles, horumque contactu, aut scobe aliqua consecrati, quidam forte ex iis, quibus confixi sunt Martyres mystica Christi membra, ut ait Baronius ad annum 326. n. 54.

20.
Christus sus-
fixus cruci
occidentem
spectavit.

Suffixum cruci Redemptorem spectasse Occidentem, tradunt Germanus in Theoria rerum Ecclesiastic. Damascenus lib. 1v. cap. 13. & alii apud Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 27. & Vossium lib. 11. Harm. cap. 7. num. 36. Hinc mos veterum orandi Orientem versus, ut legimus lib. 2. Const. Apost. pag. 264. quam consuetudinem propter hæresim Manichæorum corpus inflectentes versus nascentem Solem ab ipsis adoratum, carpit S. P. Augustinus disp. 1. contra Fortunatum, num. 3. & lib. xiv. contra Faustum cap. 11. nec non Magnus Leo Serm. vii. de Christi nat. cap. 4. De Crucifixo spectante Occidentem inquit Sedulius lib. 1v. alias v.

Occiduo sacra lambuntur fidere
Plantæ,
Arcto Dextra tenet, medium Læ-
va erigit axem.

VII.

21.
Crucifixores
non fuerunt
Brutii.

Cætera, quæ spectant ad redemptio- nem peractam, speciali disquisitione non indigent. Scimus quæ de crucifixoribus Domini ætate nostra disputata sunt, aut potius recocta, nec deesse qui immane illud munus attribuerint Brutii, incolis scilicet extremi tractus Italiæ, quem Geographi appellant Calabriam; Brutiorum enim fines ad Tyrrhenum mare Laiis amnis, ad mare Siculum, sive Tarentinum sinum, Sybaris fluvius. Derivata hæc sinitra opinio ex fragmento Catonis apud Gellium lib. x. cap. 3. *Decemviros Brutiani verberavere:* in quem locum scribit idem Gellius, Brutios ex quo desciverant ad Annibalem, ignominia causa è militum albo dispunctos, ac Magistris in provincias euntibus deinceps

vice servorum ministrasse, quos erant iussi, vincientes ac verberantes. At arenoso fundamento innititur illata Brutii calumnia. Primo enim gratis concessis quæ scribit Gellius, non sequitur Brutios duntaxat objisse lictorum, ac lorariorum munera, ut ad annum Christi xxxiv. num. 84. animadverit eximius Annalium Auctor. Accedit post prælium ad Cannas commissum defecisse ad Annibalem non solum Brutios, verum etiam Atellanos, Calatinos, Samnites, Lucanos, Locros, Cisalbinos, aliosque Italiæ populos fama ingentis victoria permotos, ut liquet ex Tito Livio in fine libri xxii. & annotatum est in Scholiis Ascensionis ad Gellium pag. 71. Redisse postea Brutios in pristinum apud Romanos honorem, & in eos deductam Latinam coloniam, scribit idem Livius lib. xxxiv. num. 52. Præterea Brutianos, de quibus Catonianum fragmentum, alios esse à Brutis demonstrat in erudita de hoc argumento dissertatione num. 12. & 13. vir Cl. Petrus Polidorus. Nunquam Brutianos aureo florente sæculo dictos Calabros, evincit vir doctissimus Tullii, Livii, Plinii, aliorumque testimoniis. Adde Græcos, Dionysium Afrum, Stephanum, Diodorum, Strabonem: de quibus Cluverius lib. 1v. Italiæ Antiquæ cap. 15. Ad hæc non lictores tantum, sed & legionarios milites, necnon Tribunos noxiis extremum supplicium intulisse, ante ipsum Polidorum demonstraverat luculenter lib. 1. de Cruce cap. 25. Jacobus Gretserus. Ex Evangelio insuper perspicuum est, crucifixum Dominum à milibus, Joannis xix. 2. 23. 24. 32. 34. Eadem est sententia Patrum. Tertullianum de Corona Milit. cap. 11. produxerat loco citato Baronius. Alios Patres laudat Polidorus num. 47. præcitat. dissertationis, & in Prolegomenis ad Barrium Thomas Aceti. Tandem ex quo milites diviserint Christi vestimenta in quatuor partes, & unicuique militi obtigerit pars una, Joan. xix. 23. sequitur quatuor milites fuisse Domini crucifixores: *Unde apparet quatuor fuisse milites, qui in eo crucifigeno Præsidi paruerunt*, inquit S. P. Augustinus Tract. cxvii. in Joan. num. 2. *Judæi quatuor palliorum angulis asuebant vitas hyacinthinas*, Num. xv. 38. & Deut. xxii. 12. Hinc fortasse discissæ Christi vestes supernæ. Nam interior inconsutilis, utrumque conclusa uni militum sorte obvenit. De hac

hac Euthymius in cap. 27. Matthæi pag. 117. scribit: *Hanc verò tunicam è traditione Patrum accepimus opus fuisse Dei Matris, à superioribus partibus contextam, veluti sunt apud nos capit, aut pedum byzantia oportenta. Ex his constat perperam in Brutio unius Auli- Gellii auctoritate confitari calumniam. Adeat, qui plura desiderat, Perrimezium, Polischium, Sandinum, Accium, Polidorum.*

22.
De tenebris
in morte
Christi.

De tenebris moriente Christo factis super universam terram, satis superiori capite; ubi ostendimus de his locutum Phlegontem, ut etiam lib. 2. de Mundi creatione testatur Philoponus. Halucinantur ergo, qui putant à Phlegonte notari alias eclipsim ab ea, qua describitur in Evangelio: errant etiam, qui per universam terram putant signari Iudeam, ducti Origenis expositione, ut Erasmus in cap. 27. Matthæi, Vossius in Harmonia lib. 2. cap. 10. ac nuper Serry Exerc. 57. Sed refutantur à Melchiorre Cano lib. xi. cap. 2. Huetio Demonstrat. Evang. prop. 111. num. 8. Schelstratio dissert. 1. cap. 4. num. 10. Tillemontio Not. xxxv. in Jesum Christum, Natali Alex. in Evang. ab aliis. Et quidem oppositum argumentum de silentio Scriptorum eliditur Phlegontis auctoritate. Adde harum tenebrarum meminisse Thallum Gentilem apud Iulium Africanum, ut vidit etiam Gratius in Matthæum: relatas in Ethnorum Archivis, afferunt Tertullianus cap. 21. Apologetici, & Lucianus Martyr Antiochenus apud Ruf. lib. ix. Hist. Eusebii, cap. 6. Hieronymus in Matth. cap. 27. ait eos, qui scripserunt contra Evangelia, suspicari Evangelistas ob imperitiam male interpretatos deliquum solis, quod certis statutisque temporibus sollet accidere: id verò Sanctus Doctor refellit, ex quo nunquam naturalis solis defectus contingat in plenilunio, nec breves ac ferrugineæ fuerint illæ tenebrae, sed ad trium horarum spatium protractæ. Eadem tradit S. P. Augustinus epist. 80. ad Hesychium, nunc 199. num. 34. Concludendum itaque cum Theophylacto in Evangelia pag. 176. Erant autem (tenebrae) in toto mundo, non in parte mundi: ut monstretur quod lugat in passione Conditoris creatura, Iudei quoque petentes signum de cælo nunc videant solem obtenebrari.

27.
De verbis
Christi in
cruce.

Verba Christi è cruce pendentis, & clamantis ad Patrem, *Deus meus, Deus*

*meus, ut quid dereliquisti me? vindicata fuerunt pag. 91. hujus voluminis adversus blasphemiam hæretorum, afferentium Dominum Jesum cum desperatione lactatum. Adscripti ibidem sententiam adeo absurdam Joanni Fero: cuius tamen Commentaria majori otio per voluntans adveni orthodoxa; in editione tamen Romana recognita, atque expurgata: an antiquior editio conspurcata sit fædo Calvini errore, me latet. Certe Ferum acriter reprehendit Franciscus Lucas Brugensis in Matthæum pag. 535. neconon Vossius Tom. vi. pag. 202. Forstian Commentarios docti, facundique viri quidam hæretorum depravaverat. Qua lingua ea verba Christus protulerit, non satis compertum est. Prolata Hebraice, & quemadmodum ea scripserat Psalmo xxi. regius Vates, tenent Erasmus in Matthæum, Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei c. 16. Estius in loca difficiliora. Pronuntiata Syriace censem hæresi 69. Epiphanius, Brugensis loco citato, & Lorinus in Psalmos pag. 365. His subscribo, quoniam priores voces, *Eli, Eli, lamma*, sunt Hebreis, Syrisque communes; imo priorem Marcus effert, *Elo, Elo, elo*, quod proprius accedit ad dialectum Syriacam. At *Sabaethani* vox Syrorum est, non Hebræorum, qui dicunt, **עֲבָדָה נָא** *bbazauthani*. Ait Bellarmi-*

nus scriptum priori modo causa pronunciationis: at cum uterque Evangelista, Matthæus, & Marcus in hac voce convenient, qui tamen discrepant in priori; quod Bellarminus ait, omnibus non probatur. Sunt qui observarunt, nunquam Græcos reddidisse, σ. pro **υ**, neque χ pro **כָּבָד**. Cum ergo in Evangelio habeatur *σαβαχθανι*, *Sabaethani*, non videtur Jesum pronuntiasse Hebraice, *עֲבָדָה נָא* *bbazauthani*, sed usum fuisse lingua Syriaca, sive potius permixta, aut Hebræa corrupta, qualis per id temporis obtinebat.

Postquam ergo hæc, aliaque nonnulla verba Redemptor noster protulerat, commendata piissima Matre discipulo, re promisso cœlorum regno latroni, & consummatis omnibus, quæ de eo scripta erant, *inclinato capite tradidit spiritum*. Hoc habet omnium redemptio complementum, hanc arrham fidelium *expectatio*, hunc

Z z 3 scopum

scopum amantium gemitus, hanc lu- Imagini, in templis collocatæ, & au-
cubratiuncula nostra coronidem. Opta- reo diadematæ redimitæ hi versus in-
bat Paulinus in Epist. xii. ad Seve- scriberentur:
rum pag. 151. ut sanctissimi Crucifixi

*Cerne coronatam Domini super atria Christi
Stare Crucem, duro spondentem celsa labori
Præmia: tolle crucem, qui vis auferre coronam.*

Explicit Liber undetrigesimus.

QUIN-